

Předkládací zpráva

Cíl

Cílem předkládaného materiálu „Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů (platná pro léta 2013 až 2015)“ je zachovat kontinuitu v hodnocení výsledků výzkumných organizací (dále jen VO) do doby než bude vytvořen a zaveden nový systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací. Při zachování této kontinuity si však klade za cíl odstranit některé kritizované nedostatky stávajícího systému hodnocení výsledků, které mohou způsobovat neefektivitu ve financování výzkumu. **Na rozdíl od dosavadních metodik však nemá za úkol obsahovat explicitní předpis pro stanovení institucionální podpory.**

Stávající právní rámec a strategické dokumenty

Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon“) definuje institucionální podporu na dlouhodobý koncepční rozvoj VO na základě **zhodnocení jí dosažených výsledků** (§ 3 odst. 3 písm. a) a § 4 odst. 2 písm. a). Zákon rovněž stanoví, jak má být tato institucionální podpora na základě zhodnocení výsledků navrhována Radou pro výzkum, vývoj a inovace (dále jen „RVVI“) pro vyjednávání s jednotlivými poskytovateli v dohadovacím řízení (§ 5a odst. 2 písm. b) a jak ji mají poskytovatelé na základě zhodnocení výsledků poskytnout jednotlivým příjemcům (§ 7 odst. 7). Podle § 35 odst. 2 písm. c) pak RVVI zabezpečuje *„přípravu Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a výsledků ukončených programů a její předložení vládě“* a podle § 35 odst. 2 písm. d) RVVI zabezpečuje *„hodnocení výsledků výzkumných organizací a výsledků ukončených programů podle Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací a výsledků ukončených programů schvalované vládou“*.

Národní politika výzkumu, vývoje a inovací České republiky na léta 2009 – 2015 v jednom z hlavních principů (II.3) zmiňuje *„Posílení závislosti výše podpory na dosahovaných výsledcích“*. Tento požadavek je dále konkretizován v cíli A 3-1: *„Institucionální podporu VaV rozdělovat podle hodnocení výsledků VaV výzkumných organizací“* a v cíli A 9-2: *„Dopracovat metodiku hodnocení výsledků výzkumu a vývoje a zavést systém periodického a objektivního hodnocení systému podpory VaV na všech úrovních.“*

Přestože hodnocení výsledků a na něm založené financování bylo postupně zavedeno, stalo se předmětem kritiky jak ze strany domácích pracovníků, tak i ze strany Mezinárodního auditu výzkumu. Potřeba řešit tento problém je již zahrnuta v **programovém prohlášení vlády**, kde je mj. uvedeno: *„Vláda zavede systém hodnocení pracovišť výzkumu a vývoje (VaV), který nahradí stávající institucionální financování za výsledky v Rejstříku informací o výsledcích (RIV) kombinací kvantitativního a kvalitativního hodnocení s výrazným zapojením zahraničních expertů. Zavede též bonifikaci pracovišť, která prokazatelně spolupracují s aplikační sférou v podobě dodatečných institucionálních prostředků. V návaznosti na zákon o podpoře výzkumu a vývoje přijme jednotnou metodiku poskytování institucionální podpory výzkumných organizací ze strany jednotlivých poskytovatelů.“*

V dlouhodobém horizontu se předpokládá, že systém institucionálního hodnocení a financování výzkumu se bude opírat o doporučení projektu **„Mezinárodního auditu výzkumu vývoje a inovací v ČR“** a o případné výsledky projektu **„Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje**

a inovací“ (tzv. IPn Metodika). Pro upřesnění postupu v následujících letech RVVI schválila dokument **Dlouhodobé principy hodnocení výsledků výzkumných organizací** (263. zasedání RVVI dne 25. 3. 2011), v němž se počítá s mezidobím do vzniku tzv. „velkého hodnocení“: „*Do doby, než vznikne, bude pilotně ověřeno a schváleno velké hodnocení, bude fungovat „malé“ hodnocení, probíhající každoročně na základě sběru dat v IS VVI*“. Předkládaný materiál má sloužit jako konkrétní realizace tohoto „malého hodnocení“ s rozšířením o peer-review vybraných výsledků.

Dosavadní úprava a použití metodiky

Pro hodnocení v roce 2012 byla vládou schválena Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů (usnesení ze dne 13. 6. 2012 č. 411) jako prodloužení metodiky platné pro léta 2010 a 2011. Předchozí metodika schválená původně na dva roky (usnesení ze dne 4. 8. 2010 č. 555) byla s poměrně výraznými úpravami změněna pro rok 2011 (usnesení ze dne 11. 5. 2011 č. 340). Stávající znění metodiky navazuje na metodiky z předchozích let (2004 až 2009) v tom, že jednotlivé VO vkládají údaje o svých výsledcích do informačního systému a podle předem daného algoritmu je těmto výsledkům přiřazena určitá bodová hodnota. Součet bodových hodnot za jednotlivé výsledky byl potom přímo úměrný výši institucionální podpory na úrovni poskytovatelů i jednotlivých VO (pokud tyto nebyly poskytovatelem podrobněji zhodnoceny mezinárodně uznávanými metodikami - § 7 odst. 7 zákona). Úpravy metodiky z let 2010 a 2011 směřovaly především k tomu, aby zůstala zachována mezioborová alokace této podpory a zamezilo se neopodstatněnému nárůstu celkové bodové hodnoty za výsledky, u nichž lze obtížně ověřovat správnost zadávaných údajů.

Výsledky hodnocení podle vládou schválené metodiky slouží nejen pro stanovení **výše institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj** (celkem cca 8 mld. Kč), ale též jako jedno z kritérií při **posuzování výzkumných organizací** ze strany RVVI (VO musí mít za hodnocené pětileté období alespoň 1500 bodů). Dále toto hodnocení slouží jako jeden z parametrů pro alokaci účelové podpory na **specifický vysokoškolský výzkum** ze strany MŠMT (cca 1,1 mld. Kč), rovněž jako jeden z parametrů pro určení **příspěvku na vzdělávací činnost veřejným vysokým školám** (součást tzv. parametru K, cca 3 mld. Kč) a dále pro **stanovení limitů na financované studenty** v jednotlivých stupních studia.

Problémy, které má řešit předkládaná úprava

Třebaže se metodikou z roku 2011 podařilo odstranit některé křiklavé nedostatky předchozích hodnocení, řada problémů zůstává. Ačkoliv je navrhovaná úprava nemůže vyřešit úplně, předpokládá se výrazný posun žádoucím směrem. Současné problémy lze shrnout do tří okruhů:

- ▲ Stávající hodnocení **nereflektuje mezioborové odlišnosti a rozdílné standardy** ve způsobu publikování či jiného uplatňování výsledků. To pak v některých oborech může vést k pokřiveným vzorcům chování.
- ▲ Řada výsledků je **hodnocena paušálně**, pouze na základě jejich existence jim je přiřazena fixní bodová hodnota bez ohledu na jejich kvalitu. Téměř polovina bodů přidělených za výsledky uplatněné v roce 2011 byla přidělena paušálně. Tyto výsledky často vůbec neprocházejí expertním posouzením (peer review) a v některých případech dokonce není ani prověřováno splnění elementárních požadavků kvality a relevance kladených na tyto výsledky. To se týká všech typů výsledků kromě článků v impaktovaných časopisech.
- ▲ Stávající hodnocení **neumožňuje identifikovat vysoce kvalitní výsledky** a v řadě případů stimuluje spíše k masové produkci průměrných a podprůměrných výsledků, než aby podporovalo kvalitu či excelenci. Třebaže v případě publikací v impaktovaných časopisech mají renomovanější a recenzně náročnější časopisy zpravidla vyšší bodovou hodnotu (u časopisů

s vysokým impaktním faktorem i velmi výrazně), stávající metodika neumožňuje odlišit kvalitní výsledky všech ostatních druhů výsledků a neumožňuje ani odlišit kvalitu jednotlivých článků v tomtéž impaktovaném časopise.

Kromě těchto problémů však přetrvávají i další a některé z nich nelze vyřešit bez změny zákona. Předpokládá se, že příslušné legislativní změny budou navrženy, jakmile bude nalezena shoda nad novým modelem hodnocení a financování. Týká se to zejména otázek souvislosti mezi hodnocením a financováním, sledování i jiných aspektů VO než pouze jejich výsledků, formativní stránky hodnocení, atd.

Způsob řešení

Předkládaná metodika je strukturována do tří propojených pilířů, které ve vzájemné součinnosti vedou k eliminaci výše uvedených problémů:

- ✦ **Pilíř I: Hodnocení publikačních výsledků.** Oproti dosavadní úpravě nyní pro každou oborovou skupinu metodika určí relevantní typy výsledků a jejich případné maximální podíly na bodových hodnotách. Některé výsledky v některých oborových skupinách tak nebudou hodnoceny vůbec, v jiných oborových skupinách budou mít stanoven procentní limit na bodovém množství této oborové skupiny. Knihy, kapitoly v knihách a v určitých oborech články v neimpaktovaných recenzovaných časopisech projdou verifikací a rozřazením do několika kvalitativních skupin.
- ✦ **Pilíř II: Hodnocení kvality vybraných výsledků.** Každá instituce předloží omezený počet vybraných výsledků k expertnímu posouzení. Hodnotící komise, v kterých by měli mít výrazné zastoupení zahraniční experti, pak v rámci každé oborové skupiny vyberou maximálně 20 % nejlepších výsledků, které si zaslouží zvláštní bonifikaci. Kromě toho bude zvláštní bonifikace za excelenci náležet institucím, jejichž pracovníci uspěli v získávání projektů ERC (European Research Council).
- ✦ **Pilíř III: Hodnocení patentů a nepublikačních výsledků aplikovaného výzkumu.** Na rozdíl od dosavadní praxe paušálního bodování všech výsledků nepublikačního charakteru zůstane paušální ohodnocení pouze patentům. Za ostatní výsledky se bude bodové skóre odvíjet podle finanční podpory jednak z projektů aplikovaného výzkumu a jednak ze smluvního výzkumu.

Popis a zdůvodnění hlavních opatření

- ✦ Jsou definovány **skupiny oborů** a u každé z nich **relevantní druhy výsledků**, které se v dané skupině hodnotí, jiné druhy výsledků, např. knihy ve fyzice, chemii, biologii a lékařských vědách, se hodnotit nebudou. To odráží oborové odlišnosti, kdy např. v exaktních vědách jsou nejdůležitějším výstupem v oblasti základního výzkumu články v impaktovaných časopisech, zatímco v humanitních disciplínách to jsou spíše knihy. Kvóty stanovené na maximální relativní bodová skóre některých druhů výsledků v jednotlivých disciplínách zabrání nadměrnému nárůstu váhy těchto výsledků. Opatření **omezí motivaci k nadměrné produkci snazších výsledků** jen pro bodový zisk.
- ✦ V naprosté **většině oborů** budou hodnoceny **články v časopisech**, jen pokud je příslušný časopis indexován v **databázi Web of Science** nebo (v některých oborech) i ve **Scopus a ERIH**, a jejich bodování bude podmíněno strojovou verifikací. **Pouze pro určitou skupinu společenských a humanitních věd** bude nadále existovat seznam **českých recenzovaných časopisů**, jejichž články budou v hodnocení přinášet body. Všechny články však budou podléhat fyzické verifikaci. Opatření směřuje ke **zvýšení tlaku na kvalitu publikačních výsledků**.

- ✧ **Knihy a kapitoly** v knihách budou za pomoci **expertních panelů** podrobeny **fyzické verifikaci** a rozřazení do několika **kvalitativních skupin**. Opatření eliminuje problém neadekvátního paušálního hodnocení těchto výsledků, které jsou dominantní v některých oborových skupinách, a zvyšuje **tlak na kvalitu předkládaných výsledků**.
- ✧ Jednotlivé VO budou předkládat určitý počet svých **vybraných nejvýznamnějších výsledků k expertnímu posouzení**. Počet předkládaných výsledků se bude odvíjet od poskytnuté institucionální podpory. Každá VO zdůvodní, proč tyto výsledky považuje za zvláště významné. V každé skupině oborů pak expertní komise s výrazným zastoupením zahraničních odborníků vybere maximálně pětinu nejlepších výsledků k bonifikaci. Ve výsledku dojde k přesunu části bodového skóre od těch institucí, které vzhledem ke svému rozpočtu produkují podprůměrný počet vysoce kvalitních výsledků k těm institucím, které vysoce kvalitních výsledků produkují vzhledem ke svému rozpočtu relativně více. Opatření vychází vstříc programovému prohlášení vlády usilujícímu o „*kombinaci kvantitativního a kvalitativního hodnocení s výrazným zapojením zahraničních expertů*“. Umožňuje vyniknout kvalitním týmům a **motivovat je ke špičkovým výkonům**, aniž by byly tlačeny k nadměrné produkci podřadných výsledků.
- ✧ **Bodový bonus** bude přidělen VO, jejíž pracovníci získali **ERC grant**. Protože podle pravidel ERC je jediným kritériem excelence, není preferován žádný konkrétní obor ani typ výzkumu (základní či aplikovaný) a projekty ERC procházejí velice náročným mezinárodním zhodnocením, není nutno získávat další hodnotitele, konstruovat nová pravidla a detailněji řešit otázku jak definovat mezinárodní standardy excelence v jednotlivých oborech. Zhodnocení dosavadních výsledků je tedy nepřímě delegováno na mezinárodní subjekt s vynikající reputací. Přitom je nutno konstatovat, že ČR má nízkou úspěšnost v získávání těchto projektů. Opatření má za cíl **bonifikovat pracoviště s nezpochybnitelnou mezinárodní úrovní** a motivovat k vyšší snaze českých výzkumníků uspět v soutěži o tyto projekty.
- ✧ Nepublikační **výsledky výzkumu** s výjimkou patentů (jako např. funkční vzorky, prototypy, poloprovozy, software, atd.) nebudou hodnoceny paušálně, ale jejich bodová hodnota se bude odvíjet od získané **finanční podpory buď v projektech aplikovaného výzkumu, nebo ze smluvního výzkumu**. U indikátoru podpory z projektů aplikovaného výzkumu bude nutnou podmínkou k započtení přidělené finanční podpory pro bodovou alokaci souhlas poskytovatele vyjadřující, že projekt vede odpovídajícím způsobem ke vzniku předpokládaných výsledků. Opatření se po mnoha pokusech o jiná řešení jeví jako nejschůdnější způsob jak do systému hodnocení adekvátním způsobem začlenit výsledky aplikovaného výzkumu. Opatření zohledňuje též jedno z doporučení Mezinárodního auditu výzkumu, podle něhož by část institucionálního rozpočtu VO měla být konstruována „podle předpisu“ s tím, že jako jeden z indikátorů by měla sloužit externí podpora jednak z kompetitivních projektů a jednak z výzkumných smluv. Opatření vychází též vstříc programovému prohlášení vlády zavést „*bonifikaci pracovišť, která prokazatelně spolupracují s aplikační sférou*“.

Kromě těchto opatření, která výrazně odlišují předkládanou metodiku od metodik předchozích, je sledováno **zachování kontinuity** s dosavadním hodnocením s případnými upřesněními:

- ✧ V pilířích I a III jsou **zachovány procentní bodové alokace** na jednotlivé oborové skupiny i na skupiny druhů výsledků stanovené v předchozích metodikách. Pouze v rámci pilíře II (který na počátku představuje 10 % celkového bodového skóre), je institucím dána možnost preferovat výběr svých výsledků zcela nezávisle a tím umožnit případné drobnější přesuny bodového skóre mezi obory i druhy výsledků.
- ✧ V Pilíři II. je dána možnost spolupracujícím organizacím dohodnout si **stanovení podílů na společném výsledku**. Pokud však k dohodě nedojde, použije se pravidlo z předchozích metodik.

- ♣ Nová metodika se použije pouze na nově uplatněné výsledky, výsledkům obodovaným v předchozích hodnoceních zůstane (s určitými výjimkami) původní bodová hodnota. Výjimky se týkají oprav při případně zjištěných chybných údajích.

Metodika je formulována tak, aby mohla fungovat několik let do vytvoření, schválení a zavedení nového systému hodnocení a financování výzkumu. Obsahuje několik parametrů, které mohou být po pečlivém uvážení podle potřeby měněny rozhodnutím RVVI, aniž by bylo nutné měnit metodiku hodnocení schválenou usnesením vlády.

Konkrétní pravidla a popis logistiky peer-review verifikací a hodnocení v I. a v II. pilíři budou navrženy a schváleny RVVI jako separátní prováděcí dokumenty. Výstupy z těchto postupů budou použity až v roce 2014 jako součást Hodnocení 2014. Hodnocení 2013 tedy proběhne ještě bez peer-review hodnocení vybraných výsledků. Proces peer-review verifikací a hodnocení v I. pilíři bude pilotně ověřen během roku 2013, v II. pilíři pilotní ověření realizováno nebude.

Předmětný materiál schválila RVVI na svém xxx. zasedání dne xx. xx. 2013.

Schválení materiálu nebude mít negativní dopad na státní rozpočet – předpokládané výdaje nejdou nad rámec schválených výdajů.

Materiál nebude mít negativní dopad na podnikatelské prostředí České republiky ani na rovné postavení mužů a žen.

V rámci připomínkového řízení ... (bude doplněno po provedení meziresortního připomínkového řízení).